

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

FRANÇOIS MAURIAC

CĂILE MĂRII

Traducere:
ANCA IRINA IONESCU

EDITURA LIDER
EDITURA LUCEAFĂRUL

soților Révolou, croit din aluat de snob, începe să tînjească și se stinge încet. Denis, cel mic, se căsătorește în disperare de cauză cu fiica vechilului. Sora lor, Rose, cea mai pură și mai curajoasă, devine vînzătoare într-o librărie, continuînd să creadă în dragostea logodnicului ei, nedemnul Robert Costadot care o va abandona... Cît despre vechiul funcționar al lui Oscar Révolou, josnicul, dar devotatul Landin, acesta va fi asasinat în lumea interlopă din Pigalle, unde l-au mînat năravurile lui perverse.

„Numai ceea ce este cel mai rău este posibil“, spunea Huysmans. Mauriac o știe prea bine și nu acceptă să salveze din acest masacru burghez decît două personaje, două simboluri ale sacrificiului: pe Rose, figura curată, dar repudiată, și pe Pierre Costadot, tînărul poet dezgustat de bani care va intra în rîndurile vîntătorilor din Africa.

Roman al damnațiunii, al predestinării, *Drumurile mării* constituie un fel de culme a întunecimii și a pesimismului lui Mauriac.

Viața celor mai mulți oameni este un drum mort și nu duce nicăieri.

Dar alții știu încă din copilărie că se îndreaptă spre o mare necunoscută. Amărăciunea vîntului îi uimește deja, simt pe buze gustul sării – pînă cînd, după ce au trecut de ultima dună, această patimă infinită îi împroască cu spumă și nisip. Nu le rămîne decît să se afunde în abis sau să facă cale întoarsă.

1

Denis Révolou se prefăcea că își revede cursul, dar atenția lui era îndreptată spre drumurile încoace și încolo ale mamei sale a cărei trenă lungă făcea un zgomot ușor și solemn pe covorul de lînă. Arborase figura aceea solemnă pe care i-o crea, în zilele de bal, domnul Tardy, coaforul curții de la Fossés, și care o servea și atunci cînd se ducea să pozeze la fotograf. Părul ei alb cu bucle puțin îngălbenite compunea o arhitectură fragilă, protejată de o voaletă, peste care avea o diademă de smaralde. Fiica ei, Rose, coafată și ea, era tot în capot, căci casa Habrias nu-i adusese încă rochia la care mai fuseseră necesare unele retușuri.

– Dacă în cinci minute rochia ta nu sosește, voi începe să mă îngrijorez.

Denis nu reuși să-și reprime suficient de repede un rîs ușor.

– Încă nu te-ai culcat, Denis?

– Aștept rochia, declară el.

Un lampadar înalt îi lumina părul despărțit printr-o cărare pe stînga. Mîna lui mare se odihnea pe *Manualul de psihologie*. În spatele capului său puțin cam prea mare, cutele lungi de mătase decolorată atîrnau din baldachinul de pluș. Era nerăbdător să vadă rochia lui Rose pe care un servitor trebuia să o aducă de la Habrias. Rochia aceasta, își spunea Denis, va fi indecentă, la fel ca toate rochiile de bal. Observa chipul copilăresc al lui Rose și nu răspunse zîmbetului acesteia. În mai puțin de o oră va apărea în pragul salonului și va oferi privirilor tuturor gîtul, umerii, spatele, ba chiar și sîinii ei tineri și plasați cam prea sus. Astfel dezgolită, va accepta să fie strînsă în brațe de primul venit... Și dacă n-ar fi vorba decît de primul venit! Dar Robert Costadot... Erau aproape logodiți; vor locui împreună. Ar fi putut să se mărite cu un băiat pe care să nu-l iubească. În romane, femeile nu-și iubesc aproape niciodată soțul... Dar căsătoria încă nu s-a încheiat. Mama Costadot le băga bețe în roate și colporta zvonuri urîte despre biroul lui Révolou, un birou care valora cîteva milioane, cel mai important din oraș: oamenii de felul ei erau cei care creau o atmosferă periculoasă... Dacă mama lui ar fi fost cu adevărat îngrijorată, își spunea Denis, n-ar fi dat atîta importanță coșului pe care tocmai îl descoperise pe nara stîngă a lui Rose.

– A mai crescut, constată ea. Așa îți trebuie dacă te îndopi cu ciocolată și nu vrei să mănînci legume verzi! (Trebuia să stabilească întotdeauna anumite vinovății!) Cu pielea pe care o ai, ar trebui să eviți tot ceea ce încinge... mă întreb de la cine ai tenul ăsta, adăugă ea gînditoare.

„În nici un caz de la tine, asta e sigur!“ își spunea Denis, indignat de faptul că mama lui avea epiderma cenușie și cu porii dilatați, dar își permitea să critice chipul acesta transparent care se îmbujora la cea mai mică emoție.

În cazul doamnei Oscar Révolou acționa un fel de instinct al înverșunării, o plăcere de a fi împotriva fiicei sale, „de a-i spune adevărul gol-goluț“. Enervarea ei devenea foarte repede iritație, apoi se transforma în furie. Se sfișia sfișindu-o și pe ea cu o vervă crudă:

– Cît poți să fii de urîță în seara asta, sărmana mea Rose! Numai de nu te-ar lăsa să stai tot timpul pe scaun... Ai noroc că ești fiica noastră... Ei bine! Te-ai transformat în fîntînă! Numai asta îți mai lipsea, să ai obraji buhăiți și nasul umflat ca un gogoșar. Du-te să te speli pe față cu apă rece.

Denis îi strigă lui Rose, care ieșea plîngînd, „să nu-și facă griji, căci va fi cea mai frumoasă, ca întotdeauna...“

Doamna Révolou protestă, pretinzînd că ceea ce spunea era spre binele fetei.

„E ciudat că ne preferă pe noi, își spunea Denis, pe mine și pe Julien... Julien, idiotul ăsta... și pe mine... sărmanul de mine!“ șopti el încet, abia auzit, frecîndu-și cu tandrețe obrazul pufos.

Valetul veni să anunțe că notarul șef, domnul Landin, dorea să vorbească cu doamna. Aceasta păru surprinsă și indignată în același timp. La ora nouă seara? Domnul Landin și-a pierdut mințile. Și apoi, nu știa că ea nu se ocupă niciodată

de afacerile biroului? Domnul urma să se întoarcă de la Léognan a doua zi spre seară. Dacă notarul șef avea să-i transmită ceva urgent, putea să se ducă pînă acolo (castelul Léognan era la vreo doisprezece kilometri dincolo de barieră).

Denis se întreba dacă acest demers neobișnuit al lui Landin nu îi provoca o anumită tulburare mamei sale. Puse deoparte *Manualul de psihologie* și se strecură în spatele valetului, Louis Larpe. Ca un cîine slăbănog se furișă prin ușa întredeschisă, respirînd, așa cum ar fi spus prietenul lui cel mai bun, Pierre Costadot (fratele mai mic al celui Robert pe care îl iubea așa de mult sora lui), „o adiere a destinului“.

În vestibul, domnul Landin era în picioare, fără pardesiu, cu o pălărie udă în mînă, cu picioarele puțin depărtate, îmbrăcat cu un pantalon în dungi negru cu gri. Sacoul lui cu pulpane scurte era prea ajustat. Barba neagră, foarte bogată, care pleca chiar de sub ochi, nu putea ascunde moliciunea obrazilor. Umerii lui căzuți pe care domnul Oscar Révolou îi compara cu cei ai împărătesei Eugénie, spatele lui rotund, burta ovoidală îi făceau pe copii să rîdă și să-și bată joc de el, dar cel mai mult îi incita capul diform, modelat parcă la întîmplare cu o unealtă rebutată. În ochii lor, Landin era creatura cea mai batjocorită, poate singura în fața căreia tatăl lor, totdeauna atît de politicoș cu subalternii, se lăsa pradă unor violențe dintre cele mai puțin justificate, ca și cînd ar fi vrut să știe pînă unde poate întinde coarda cu Landin, ca și cînd ar fi avut o ranchiună împotriva lui. Cu toate acestea,

cineva de la birou spusese: „La birou, Landin face totul...“ Nimeni nu ar fi îndrăznit să protesteze și, oricum, protestele lor ar fi sunat fals. Toată lumea din oraș știa că cea mai mare parte a muncii cade pe umerii lui Landin. De cîte ori nu auziseră copiii pe unul din părinți spunînd pe un ton tărăgănat: „Întrebați-l pe Landin... Landin trebuie să știe unde este dosarul acela...“ Copiii nu știau nimic despre el, decît că era fiul unui portar de la Facultatea de Litere, că fusese coleg de liceu cu tatăl lor, că locuia singur cu o soră, fată bătrînă, nedemnă, după părerea lui, de a fi prezentată familiei Révolou. Nici unul dintre membrii familiei nu pusese vreodată piciorul la el. Notarul spunea ca pe ceva cît se poate de firesc: „Landin nu are viață personală“.

Sentimentele cele mai stranii nu mai uimesc pe nimeni după ce au devenit obișnuințe. Familia Révolou trăia alături de un miracol de dragoste, dar ce înseamnă un miracol care durează toată viața? Poate că și duritatea lui Oscar Révolou față de Landin se datora tocmai acestei iritări pe care o resimte orice ființă care este obiectul unei pasiuni exagerate, mai ales dacă și profită de pe urma ei. Disprețul pe care îl manifesta deschis față de notarul lui șef se alimenta din surse necunoscute restului familiei și care jalonaseră evident anii de dinainte, de pe vremea cînd fiul portarului era sclavul înfricoșat al marelui burghez.

– Dacă e vorba de ceva urgent, puteți lua tramvaiul mîine dimineață mai devreme, spunea Louis Larpe pe tonul acela persiflant pe care și-l permiteau chiar și servitorii cu Landin. Dar domnului nu-i place să fie deranjat la Léognan.

Respect Louis Larpe nu se putu abține să nu adauge:

– Ce o să luați, sărmane domnule Landin?

– Sînteți sigur că nu pot s-o văd pe doamna? Absolut sigur? Atunci, dacă nu se poate...

Părea ușurat la gîndul că nu mai depindea de el să aibă sau nu această întrevvedere. Louis Larpe nu vedea ceea ce Denis remarcase de la prima privire: în jurul craniului bombat, pe care strălucea reflexul lămpii aprinse din plafon, părul lui Landin, rar și unsuros, pe care Oscar Révolou îl compara cu părul unui șobolan otrăvit, era ud learcă de transpirație. Și pentru că își vopsise părul, picăturile de sudoare de culoare cafenie lăsau pe obrajii moi dîre maronii. Landin mormăi, avînd aerul că vorbește numai pentru sine:

– Am să încerc să găsesc o trăsură sau un taxi... La ora aceasta e destul de greu, mai ales din cauza balului de la Fredy-Dupont... Dacă cumva are cineva nevoie de mine, spuneți că am plecat la Léognan...

Atunci îl zări pe Denis. Ai fi putut crede că privirea lui se materializa, că avea greutate, pentru că o dată oprită asupra unei ființe, Landin nu mai putea să și-o desprindă. În seara aceea îndrăzni să pună pe capul lui Denis mîna aceea umedă evocată întotdeauna în familia Révolou atunci cînd unul dintre copii își rodea unghiile: „Fii atent, o să ai niște mîini ca ale lui Landin!” Denis se îndepărtă nerăbdător și dezgustat.

– Spuneți ce este, domnule Landin!

Dar la fel ca și privirea, mîna rămase imobilizată pe fruntea lui Denis, o mîna de plumb care părea că nu se mai poate mișca. Și privirea lui Landin, puțin cam tulbure, înecată

parcă mereu în lacrimi, exprima sentimente greu de descifrat. Să fi fost oare milă? Landin se hotărî brusc și spuse:

– Duceți-vă la mama dumneavoastră, domnule Denis...

Să fiți foarte blînd cu ea... Spuneți-i... nu, nu-i spuneți nimic...

Întoarse spatele băiatului stupefiat și închise ușa în urma lui. Denis îl auzi coborînd scara cîte două trepte deodată. Se așeză pe lada din vestibul. Gazul sîsîia în lampa veche. Oglinzi spaniole, arme ale sălbaticilor aduse din insule de un unchi al familiei Révolou, picturi pe mătase, stampe, tot ceea ce atîrna pe perete se afla de secole întregi în fața ochilor lui Denis. Tînărul lacheu se îndreptă gîfîind spre camera doamnei Révolou cu o cutie de carton sub braț.

– Rochia, a venit rochia!

Denis îl urmă și, abia intrat, în timp ce Rose deschidea cutia, îi șopti mamei sale:

– Landin o să ia o trăsură sau un taxi. Pleacă imediat la Léognan.

– Foarte bine face!

Denis știa că această expresie nu era direct proporțională cu spaima mamei sale din momentul acela. Se întoarse către Rose care tocmai își trăsese rochia pe ea.

– Uită-te la mine... Da, acum cade bine. Întoarce-te... Merge. Trebuie să te piepteni din nou.

– A sunat cineva, spuse deodată Denis.

Erau în camera mamei lor și numai el avea auzul destul de ascuțit ca să audă soneria de la intrare. Doamna Révolou întrebă:

– Cine să mai vină la ora asta?

Mai târziu, copiii aveau să-și amintească de faptul că vocea ei era de nerecunoscut. Denis pătrunse în vestibul exact în momentul în care Louis Larpe deschidea ușa. Era Léonie Costadot. Purta o jachetă de astrahan care o făcea să pară enormă. Gîfîia. Deși avea legături strînse cu familia Révolou, era pentru prima oară cînd suna la ușa lor la o oră atît de tîrzie. Léonie Costadot, mama lui Robert și a lui Pierre... Denis se gîndi că venise pentru cererea în căsătorie.

„Face pe mironosița“, spunea Oscar Révolou, „dar în ziua în care se va hotărî, o știu eu, va trebui să facem căsătoria în cincisprezece zile...“

Léonie îl întrebă pe Denis:

– Mama ta e la ea în cameră? apoi intră în coridor și deschise ușa fără să bată.

Doamna Révolou își aruncase deja o pelerină peste rochia de bal și mai dădea cu puțină pudră pe nasul lui Rosette.

– Te duci la bal, micuțo?

Rose zîmbi, apoi întinse obrazul către mama lui Robert. Și ea se gîndise tot la cererea în căsătorie. Dar Denis vedea că pe obrazul sîng al mamei sale se desena pata aceea galbenă care apărea atunci cînd emoția o copleșea, pata care anunța o nenorocire.

Îngăimă cu greu:

– Ce surpriză! Dar ce vînt...

– Ar putea să iasă copiii de aici?

Denis remarcă ochii strălucitori ai lui Rose... dar el știa deja că în seara aceasta nu se va discuta despre căsătorie. Sărmana Rosette! Nu va mai fi vorba niciodată de așa ceva pentru ea...cel puțin nu cu Robert Costadot... Dar fata îl trăgea spre camera ei, care comunica cu cea a mamei lor.

Rose se așeză pe pat. Denis, cu spatele spre ea, o vedea în oglindă, pe deasupra șemineului. Umerii ei fragili, puțin aduși, ieșeau dintr-un volan de tul cu paiete. Cum ședea aplecată, corsajul lăsa să i se vadă sînii mici. Bucuria așteptării îi îmbujorase obraji. În această oglindă văzu Denis primele schimbări pe chipul lui Rose încă de la primele izbucniri ale lui Léonie Costadot, care striga întotdeauna, chiar și atunci cînd nu era cazul și îi obliga pe interlocutori să ridice și ei glasul. Tocmai pentru că țipa prea tare, Denis și Rose nu auziră totul; dar auziră destul ca să-și dea seama de ce venise în seara aceea.

– Ascultă, Lucienne, nu mai avem timp de complimente. E un moment prea grav. Știi unde se află Oscar?

Copiii trebuiră să facă un efort ca să-și recunoască mama în vocea aceea infantilă, încrezută: bineînțeles! soțul ei era la Léognan!

– Dacă se mai află și acum tot acolo, te asigur că nu e din vina lui.

Urmă un murmur confuz, de neînțeles, iar Léonie Costadot o întrerupse:

– Te prefaci că nu înțelegi!

Dar tot orașul vuia de trei zile... Cu siguranță că și Lucienne știa... Continuă pe un ton mai scăzut. Copiii o

„auziră pe mama lor gemînd: „cu ce drept...“ Cealaltă vorbea acum de cei „patru sute de mii de franci Costadot“ pe care Oscar Révolou îi făcea să fructifice: „îi făcea să transpire, cum spunea el! Nu se știe ce se mai poate întîmpla acum cu proprietățile... îmi repeta el. Plasamentele ipotecare nu au valoare... Păstrez acești bani pentru cine știe ce nevoi... la naiba, pentru nevoile lui!...“

Din momentul acela, Denis fu atent numai la lacrimile tînărului trup prăbușit pe pat: îl vedea în oglindă, dar nu îndrăznea să se întoarcă. Se dădu puțin înapoi pînă atinse patul, apoi se așeză alături de Rosette. Nu îndrăzni să-și pună brațul pe umerii ei goi. Repeta mereu: „Nu mai plînge, încă nu e totul pierdut. Sînt sigur de Robert. Nu va renunța niciodată la tine. Fratele lui, Pierrot, mi-a spus chiar joia trecută...“ Denis vorbea, deși nici el nu credea ce spune. *Madame* Costadot era foarte bine cunoscută: domnea ca o suverană absolută asupra fiilor ei, mai ales în ceea ce îl privea pe Robert. Cît despre fiul mai mare, Gaston, cel supranumit Costadot cel frumos și care era copilul ei preferat, îi cedase întotdeauna o parte din autoritatea de șef al familiei; se simțea mîndră de frumusețea lui, apoi de succesele lui de la concursurile hipice... Dar nu Gaston era cel care o iubea pe Rosette; pe Robert, care era o fire slabă, Léonie îl făcea să joace întotdeauna așa cum cînta ea. Denis, în toată această nenorocire, în prăbușirea averii, a situației lor, ba poate chiar și a onoarei, nu se gîndea decît la un singur lucru: Rose nu se va mai căsători cu Robert Costadot. Gîndul acesta îi apărea

clar și intact din toate celelalte necazuri adunate la un loc. Încerca să nu-l ia în seamă, să-l înlătore, îl ascundea undeva, dar el ieșea mereu la suprafață. Plecă din nou urechea la ceea ce se striga dincolo de ușă:

– Dovada ... nu ai nici o dovadă, Léonie; ai dat crezare unor zvonuri; cînd e vorba de copiii tăi, îți pierzi cum-pătul... Vezi? Șovăi, nu găsești nimic...

– Pentru că mi-e milă de tine.

Léonie retezase fraza victimei sale pe un ton calm; indiferent cît ar fi costat-o, era decisă să meargă pînă la capăt: era în joc averea copiilor săi. Și începu. Denis și Rose aveau impresia că aud niște lovituri înfundate administrate unui corp inert. Mama lor nu mai reacționa. Rose strîngea brațul fratelui ei. Nu mai plîngea, șoptea: „Biata mama, trebuie să mergem acolo...“ Dar nu îndrăzneau să se ridice.

– Mă doare și pe mine că trebuie să te fac să suferi... dacă n-ar fi fost vorba de copiii mei... Ce mai contează dacă ai să afli cu o oră mai devreme sau mai tîrziu... Régina Lorati i-a vîndut secretul fiului meu, Gaston... Da, dansatoarea de la Teatrul Mare... Ce legătură are ea cu chestia asta?... Sărmana mea Lucienne, tocmai tu mă întrebi? Doar nu vrei să spui că nu știai nimic... Haide, Lucienne, nu mai face pe mirata! Dar am să te iert, sărmana mea prietenă... Știi foarte bine că Oscar o întreține, și încă pe picior mare! Știi ca și noi ce echipaje are, ce viață duce, ce vilă are la Mouleau, casa de pe strada Pessac cu mobila aceea veche... Nu? Nu știai nimic? Te rog să nu leșini, draga mea, nu e momentul să te